

TANIMI VE ÖNEMİ

Susam dik büyüyen tek yıllık bir bitkidir. Boyu (30-125 cm) ye kadar uzayabilir. Gövdeler uzunlamasına oluklu (karıklıdır) ve sık tüylüdür.

Ülkemizde tarımı yapılan yağ bitkileri içerisinde önemli bir yeri olan susam, tohumlarında %50-60 yağ içeren yazlık ve otsu bir bitkidir. Samsun'da üretimi yoktur.

Bileşiminde ayrıca %25 protein bulunmaktadır. Besleyici özelliği ve lezzetinden dolayı insan besini olarak çok miktarda tüketilir.

İKLİM VE TOPRAK İSTEĞİ

İklim İsteği: Susam sıcaklığı çok seven bir yağ bitkisidir. Tropik, subtropik ve ılıman iklim kuşağının sıcak bölgelerinde yetiştirilen susam, 90-120 günde gelişme devresini tamamlar. Bu devre içinde aylık ısı ortalamasının 20°C'den aşağı düşmemesi ve tohumların çimlenmesi esnasında toprak sıcaklığının 15-20°C ve daha yukarı ısılarda olması gereklidir. Gelişme süresinin 2500-2800°C'lik ısı toplamına gereksinimi vardır.

Toprak İsteği: Susam toprak isteği bakımından fazla seçici değildir, her toprak koşullarında yetiştirilebilirse de, en iyi şekilde kumlu-killi allüviyal topraklarda yetişir.

Orta derecede ağır, humuslu topraklarda iyi gelişmesine karşın fazla killi ve kireçli ağır toprakları sevmez. Yeni tarıma açılan fundalık arazilerde de susam, iyi gelişebilen bir bitkidir.

YETİŞTİRME TEKNİĞİ

Ekim Nöbeti: Susam yetiştirme süresinin kısalığı yönünden, hemen hemen her kültür bitkisi ile ekim nöbetine girebilir. Ayçiçeği, mısır, pamuk

ve yerfıstığı ile karışık tarımı yapılabilir. Çapa bitkileri ve baklagillerden sonraki ekilişlerde verimli olup, aynı yere arka arkaya ekilebilir. GAP Bölgesinde mercimek ve hububat hasadından sonra yaygın bir şekilde ikinci bir ürün olarak tarımı yapılmaktadır. Genel olarak pamuk-buğday-susam şeklinde üçlü münavebe, en çok yapılan münavebe şeklidir.

Çeşit: Araştırma kuruluşlarınca GAP Bölgesinde Özberk-1982 çeşidi tavsiye edilmektedir.

Toprak Hazırlığı: Susam tohumu çimlenme gücü yüksek, tohumlarının küçük olmasından dolayı ise çıkış gücü zayıftır. Bu yüzden susam ekilecek toprağın çok iyi hazırlanması gereklidir.

Ana ürün ekilişleri için toprak, sonbahar ve kış aylarında sürülür, daha sonra , ilkbaharda toprak tavında iken, ikileme yapılır. Diskaro çekildikten ve son diskaro altına gerekli görülen gübre miktarı atıldıktan sonra toprak tavinin kaçmaması için sürgü = tapan çekilerek toprak ekime hazırlanır.

İkinci ürün susam tarımından, ana ürün hasadından sonra genellikle toprakta yeteri kadar tav bulunmaz.

Ekimden sonra tarladaki nemin hızla kaybolmasına neden olan anız, tav suyu verilmeden önce iyice temizlenmelidir. Bundan sonra toprağa gerekli tav suyu verilir. 5-7 gün sonra da tava gelen toprak pulluk derinliğinde sürülür.

Keseklerin parçalanması için 1-2 kat diskaro çekilir, son diskaro altına gerekli gübre miktarı atıldıktan sonra, sürgü çekilerek toprak ekime hazırlanır.

Ekim: Susam çimlenme gücü yüksek, çıkış gücü ise zayıf bir bitki olduğundan, ekimin mutlaka tavlı toprağa yapılması gereklidir. Susam tohumları küçük ve hafif olduğundan, dekara atılacak tohumluk miktarının ayarlanması çok önemlidir. Serpme ekimde dekara 800-1000gr, mibzerle sıraya ekimde 400-600 gr tohum yeterlidir. Genelde ekim iki şekilde yapılır.

Serpme Ekim: İyi bir tohum yatağının hazırlanmasından sonra tohum dere kumu ile karıştırılarak, usta ekicilere yaptırılmalı, tohumun tavlı toprağa düşmesi için hafif bir diskaro ve sürgü çekilmelidir.

Mibzerle (sıraya) Ekim: Mibzerle sıraya ekimde, sıra arası 60-70 cm, sıra üzeri 20-25 cm olmalıdır. Sıra üzeri mesafeler ekimden 20-30 gün sonra tekleme esnasında ayarlanır. Susam ekiminde en iyi sonuç mibzerle yapılan ekimden alınır.

- Susam ekim derinliği 1.5-2.5 cm olmalı,
- Sıcak, kuru ve rüzgarlı havada ekim yapılmalıdır.

Gübreleme: Susamın gelişme süresinin kısalığı nedeni ile gerekli görülen gübrenin tamamının ekimden önce son diskaro altına atılması zorunludur. Verilecek gübre miktarı; bölgenin iklim ve toprak koşullarında, ekilecek çeşide, tarımın sulu ve kuru olarak yapılmasına bağlıdır. İyi bir verim için dekara saf madde olarak 7 kg azot, 5 kg fosfor ve 5-10 kg potasyum verilmelidir. Gübre çeşitleri ve bir dekara verilecek miktar olarak aşağıdaki seçeneklerden biri kullanılmalıdır.

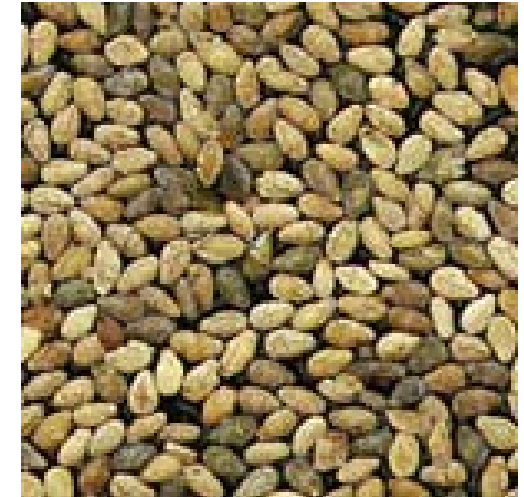
- % 21 Amonyum sülfat 35 kg
- % 16 -18 Süper fosfat 25-30 kg
- % 48-50 Potasyum sülfat 10-12 kg
- Kompoze gübre (15-15-15) 30-35 kg

T.C.
SAMSUN VALİLİĞİ
İl Tarım Müdürlüğü

Susam Yetiştiriciliği

Mustafa ALTINDEĞER
Ziraat Mühendisi

No: T/11

2005

Söküm elle yapılır. Elle sökülen bitkiler gelişmelerin bir süre daha devam ettireceği için 10-25 bitki bir arada bağlanarak, tabanı düz ve temiz bir yerde, kök kısımları dışarı ve baş kısımları iç tarafa gelmek üzere baskıya alınır.

Baskıdan çıkarılan demetler, beton veya düz bir zemin üzerinde, 8-10 demet bir arada olmak üzere, konulur ve tepe kısmından ip veya otlarla bağlanır. Daha sonra elde edilen tohumlar uygun harman makinalarında vantilatör vasıtasıyla savrulularak temizlenir, çuvallanır.

Susam yağlı tohum olduğundan iyi muhafaza edilmesi gerekir. Hava sirkülasyonunun bulunduğu serin, kuru bir yerde veya depolarda muhafazaya alınmalıdır.

Verim: Susamın normal şartlarda verimi 60-80 kg/da'dır. İyi tohumluk yeterli gübre, sulama ve kültürel işlemler ise verimi oldukça yükseltir.

Sulama: Susam su isteği aşırı olmayan bir bitkidir. Ancak yetiştirme sürecinde yapılacak düzenli sulamanın verimi arttıracacağı bilinmektedir. Kırışık ve kışlak arazilerde ana ürün olarak susuz yetiştirilirse de, ikinci ürün ekilişlerinde mutlaka sulama yapılmalıdır.

İkinci ürün ekilişlerinde ekimden önce tarlada yeterli rutubeti sağlamak için tav suyu verilir. Olgunlaşma sürecince 1-3 defa sulama yapılabilir. Ancak sulamada çok dikkatli olunmalı göllenme yapılmalıdır.

Bakım: Susamda ilk gelişme çok yavaş olup, çiçeklenme ile birlikte büyüme hızlandığından bitkiler 10-15 cm oluncaya kadar tarlaya girilmemelidir. Daha sonra tarlanın otlanma durumuna göre el çapası veya mibzerle sıraya ekim yapılmış ise, traktör ara çapası geçirilir, sık olan yerlere seyreltme yapılır.

Susamda ilk çiçeklenme gün sayısı 45-50 gün kadardır. Çiçeklenme başlangıcı ile beraber bitkiler boylanmaya başlar.

Sulamalardan sonra 2-3 el çapası, mibzerle ekimde traktörle ara sürüm yapılır. Bitkiler 40-50 cm boylandıktan sonra çiçeklerin döllenenmeden dökülmelerine neden olmamak için tarla içine girilmemelidir.

Hasat, Harman ve Depolanması: Bitkilerin yaprak ve kapsüllerinin sararması, yaprakların kısmen dökülmesi, çiçeklenmenin durması, alt kapsüller elle kırıldığı zaman tohum renklerinin beyaz tanelilerde koyu sarı, kahverengi tanelilerde açık kahverengiye dönüşmesi bitkinin söküme geldiğini gösterir.

Adres	: Samsun Tarım İl Müdürlüğü 55060 Samsun
Santral	: 0 362 231 37 00
Fax	: 0 362 233 21 63
e-mail	: cey@samsuntarim.gov.tr
web	: www.samsuntarim.gov.tr